

Bird Bander 12: 94–96. — **Nitecki, Cz. 1964.** Obserwacje nad gnieźdzeniem się jaskółki dymówki (*Hirundo rustica* L.). Zesz. Nauk. UMK 9, 11: 67–90. — **Ricklefs, R. E. 1975.** Dwarf eggs laid by a Starling. Bird-Banding 46: 169. — **Rothstein, S. I. 1973.** The occurrence of unusually small eggs in their species of songbirds. Wilson Bulletin 85: 340–342. — **Svensson, S. 2002.** Dwarf egg in long-tailed Skua *Stercorarius longicaudus*. Ornis Svecica 12: 173–176. — **Ward, S. 1995.** Causes and consequences of egg size variation in Swallows *Hirundo rustica*. Avoceta 19: 201–208. — **Zieliński, P. & Bańbura, J. 1998.** Egg size variation in the Barn Swallow *Hirundo rustica*. Acta Ornithologica 33: 191–196.

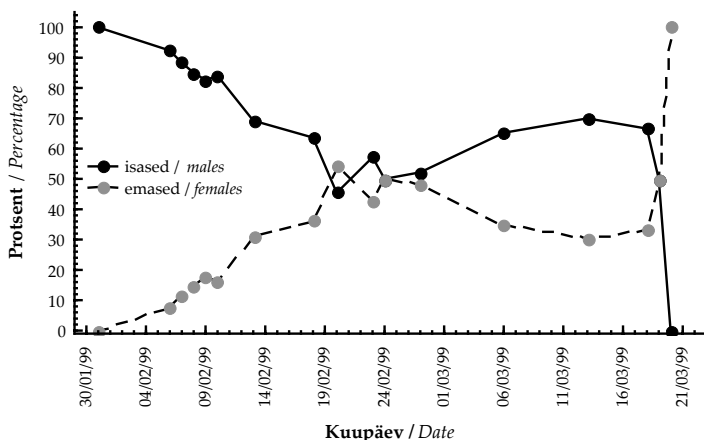
Struktuurimuutustest leevikeste (*Pyrrhula pyrrhula*) talisalga 1999. aasta kevad-talvel

Jaanus Aua

e-post: jaanus.ava@mail.ee

1999. aastal vahemikus 31.01.–20.03. vaadeldi Kuhjaveres Viljandimaal talvist lindude toitmispaika külasthanud leevikesi. Vaatluspäevadel fikseeriti hommikul toituma saabunud leevikeste arv, sealjuures loendati eraldi isas- ja emaslinnud. Vaatluspaigas püüti 1 ruutmeetrise võrguga kaetud raami abil ja rõngastati 56 isendit ning saadi 27 korduspüüki, mis andis võimaluse hinnata toidumaja külasthanud isendite paiksust. Teisest küljest hinnati muutusi ka talisalga soolises struktuuris.

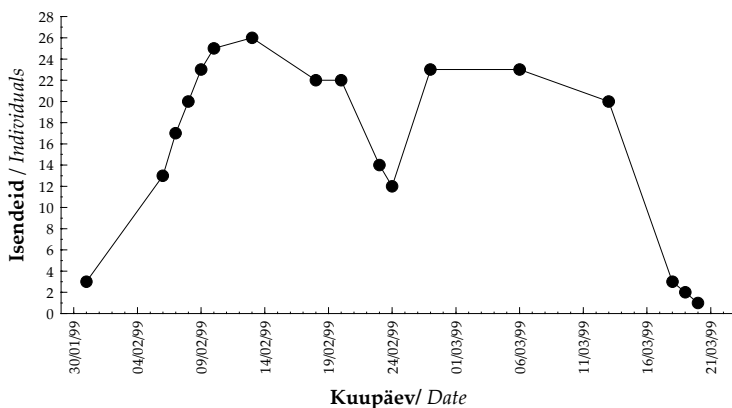
Esimesed leevikesed, 3 isaslindu, külastasid toitmispaika 31. jaanuaril. Nädal hiljem oli linde salgast juba 17, kusjuures isaslindude osakaal oli silmatorkavalt kõrge – koguni 88% (vt. joonis 1). Kogu vaatlusperioodi vältel külastas toitmispaika märgatavalt rohkem isas- kui emaslinde (187 isast ja 82 emast: $\chi^2=21,34$, $df=1$, $p<0,0001$).

Joonis 1. Isas- ja emaslindude osakaal talisalgas.

Figure 1. Percentage of male and female bullfinches in winter flock.

Toidumaja külastavate leevikeste arv kasvas pidevalt ning saavutas maksimumi 13. veebruaril, mil loendati korraka toitumas 26 isendit (joonis 2), kellest 30% olid emaslinnud. Emaslindude arv talisalgas kasvas aeglaselt, kuid järjepidevalt ning saavutas maksimumi 20. veebruaril, mil nende osakaal talisalgas tõusis 54%-ni. Selline sugude suhe püsis märkimisväärsete kõikumisteta kuni märtsi alguseni.

Joonis 2. Toidulauda külastanud isendite arv.

Figure 2. The size of winter flock at the feeding tray.

Päevadel, mil leevikesi püüti, tabati korduspüükidena sõltuvalt päevast 20–100% (keskmiselt 58%) toitmiskohta külastanud isendite arvust. See andis hea ülevaate leevikeste paikseusest. Selgus, et kõige paiksemateks osutusid isased, kes olid tabatud (või toitmiskohta saabunud) vahemikus 06.–20.veebruar. Paikseid ehk pikema perioodi jooksul toitmiskohal korduvalt tabatud isendeid oli 7 (6 isaslindu ja 1 emaslind) ehk siis 12,5% söötmiskohas rõngastatud isendite arvust. Osa nendest isenditest külastas toidumaja veel ka märtsi keskel, mis andis alust arvata, et tegemist oligi paiksete (või kohalike) isenditega. Näiteks üks 31.01.1999 rõngastatud isaslind tabati toitmiskohal veel 14.03.1999.

Kevadisele rändeliikumisele viitavaid fluktuatsioone talisalga struktuuris võis täheldada juba veebruaris. Arvukuse languse veebruari viimasel dekaadil võis põhjustada põhjapoolsematelt aladelt meile talvituma saabunud isendite lahkumine ja arvukuse tõus märtsi alguses lõunapoolsematel aladel talvitujate sisserände tõttu. Kuigi Kesk-Norras on veebruar-märts leevikestel paaride moodustumise aeg (Hogstad 2006) ja tõenäoliselt toimub sama protsess samal ajal ka meil, võib emaslindude arvukuse suurenemine veebruari viimasel dekaadil tähendada hoopiski emaslindude sisserännet lõunapoolsematelt talvitusaladelt. Toidumaja külastavate leevikeste arvukuse järsk langus märtsi viimasel dekaadil oli ilmselt põhjustatud mitme teguri koosmõjust, millest tähtsamad võiksid olla: a) meile talvituma saabunud või läbirändel olevate isendite lahkumine; b) paiksete isendite territoriaalsuse suurenemine; c) toitumistingimuste paranemine.

Eestis oli isaslinde salgas märkimisväärselt palju. Kuid näiteks aastatel 1989–2003 Kesk-Norras oktoobrist kuni aprillini vaadeldud leevikeste talisalkades, kus salga keskmine suurus oli paigatruudel talvituvatel leevikestel suhteliselt stabiilne, 3,76 lindu, oli isas- ja emaslindude suhe 1,09 (isaslinde 52,2%, Hogstad 2006). Kuhjaveres oli vastav näitaja 2,28 (isaslinde 69,5%). Paiksete isendite tavatult väikest osakaalu (12,5%) arvestades võib oletada, et tegu oli valdavalt läbirändavate (või põhjapoolsematelt aladelt pärinevate) isenditega. Seda väidet toetavad Matsalu rõngastuskeskuse andmeil aastatel 1956–1990 Eestist leitud Soome rõngastega leevikeste tabamiskohad ja -ajad. Nimelt on Soome rõngastega emaslinde leitud Eestist vaid läbirände

ajal (n=3) oktoobris ja märtsis, isaslinde talvitujatena aga detsembrist veebruarini (n=5). Selle fakti valguses võib oletada, et isaslindude märkimisväärselt kõrgem osakaal meie talisalkades on piirkondlik fenomen ja seletatav Soomest (ja miks mitte ka Loode-Venemaalt) pärinevate isendite talvitumisega Eestis.

Siiski on talvist toidulauda külastanud leevikeste päritolu taasleidude puudumise tõttu ebaselge. Matsalu rõngastuskeskuse andmetel on teada, et aastatel 1971–2000 on jaanuarist aprillini Eestis rõngastatud leevikestelt saadud 32 taasleidu. Neist 26 tabati Eestist, 4 Soomest, 1 Venemaalt ja 1 Lätist.

Kirjandus: – Hogstad, O. 2006. Flock composition, agonistic behaviour and body condition of wintering Bullfinches *Pyrrhula pyrrhula*. *Ornis Fennica* 83: 131–138.

